

Klog hverdagsmad som sund forretning

Strategi og handlingsplan 2009-2011
for Vækstforums megasatsning
på fødevareområdet

Forord

Fødevarerbranchen er et stort og vigtigt erhverv i Region Midtjylland - et erhverv, der bidrager væsentligt til vækst og udvikling i hele regionen, både i de større byer og de mindre samfund. Men det er samtidigt et meget internationalt erhverv, hvor globaliseringens nye muligheder og udfordringer spiller en stor rolle.

Regionens fødevarerhverv har klaret sig godt i den stigende konkurrence og er i fuld gang med at blive transformeret fra et mere traditionelt erhverv til et innovativt videnerhverv. Denne proces ønsker Vækstforum at understøtte gennem en ny, ambitiøs strategi og handlingsplan for fødevarerområdet – en såkaldt megasatsning.

Sammen med ca. 100 fødevarer eksperter fra hele landet har vi udviklet indsatsen, der især har fokus på at skabe øget innovation gennem samarbejdet mellem virksomheder, videninstitutioner, brugere og andre, mere utraditionelle brugere. Udviklingsarbejdet har bl.a. medvirket til et tættere samarbejde mellem regionale videninstitutioner om deltagelse i et nationalt innovationsnetværk for fødevarer sektoren. Innovationsnetværket får økonomisk støtte fra Videnskabsministeriet og sekretariatet placeres hos Videncenter for Fødevarerudvikling (VIFU) i Holstebro.

Visionen for satsningen er "Klog hverdagsmad som sund forretning". Kort fortalt betyder det, at vi vil arbejde med et højt videnniveau og med den sunde, indbydende og bæredygtige mad – og at vi vil satse på hverdagsmaden, hvor det store forretningsmæssige volumen er.

Med et stærkt erhverv og verdensklasse videninstitutioner har vi alle chancer for at udvikle Region Midtjylland til et førende internationalt innovationsmiljø for klog hverdagsmad. Og det er netop det langsigtede mål for megasatsningen.

Til at sikre kvaliteten i udmøntningen af handlingsplanen vil Vækstforum nedsætte et fødevareråd. Fødevarerådet skal desuden bidrage til den fremtidige udvikling af megasatsningen.

Underskrift

Formand for Vækstforum Midtjylland

Indholdsfortegnelse

Forord.....	1
Resumé	3
1. Fødevarerhvervet som regional styrkeposition	4
2. Erhvervspolitiske udfordringer	10
2.1. Den globale udfordring	10
2.2. Regionale perspektiver	10
3. Vision.....	13
4. Mål for megasatsningen	14
4.1. Mål	14
5. Strategi og overordnede principper	16
5.1. Strategi	16
5.2. Overordnede principper	16
6. Initiativer	19
6.1. INNOVATION	19
6.2 DIFFERENTIERING	23
6.3 KOMPETENCE	24
6.3.1. Partnerskab og værdikædesamarbejde.....	25
6.3.2. Specialiseret rådgivning	26
6.3.3. Fødevareruddannelser.....	28
6.4. Fødevarerådet	29
6.5. Tværgående perspektiver	30
7. Økonomi	31
8. Tidsplan.....	32
9. Kilder	33
10. Bilag	34

Resumé

Fødevarerområdet udgør en klar styrkeposition i Region Midtjylland både målt på størrelsen af produktionen og på mangfoldigheden af fødevarerelaterede virksomheder og videnmiljøer.

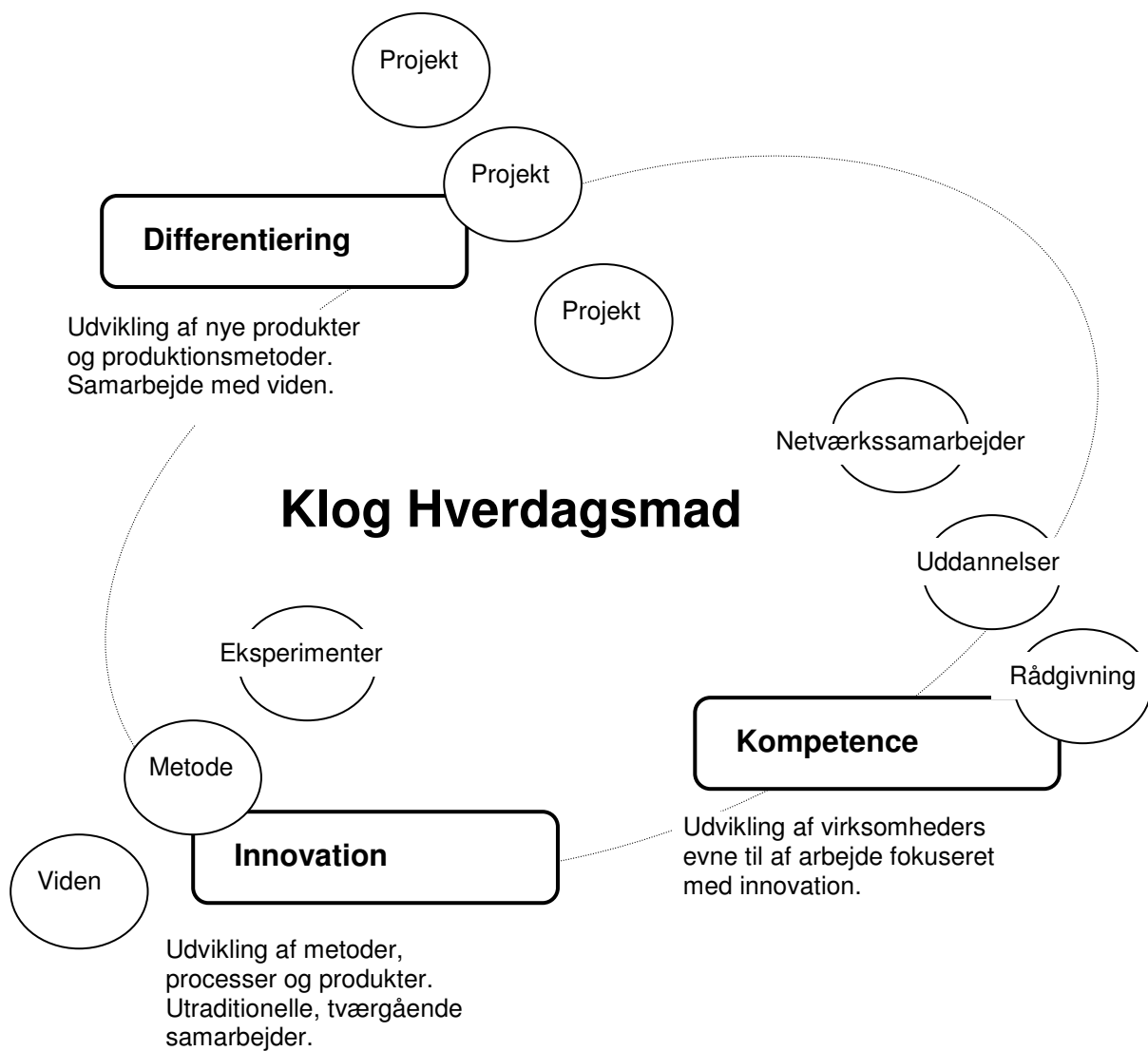
En stigende international konkurrence på traditionelle basisfødevarer rejser behovet for en højere grad af innovation og produktdifferentiering i den danske fødevarerproduktion. En central erhvervspolitisk udfordring er således at udbygge vidensamarbejdet mellem aktørerne i fødevareresektoren, ikke mindst mellem og på tværs af videninstitutioner og virksomheder.

Megasatsningens vision er: "Klog hverdagsmad som sund forretning", og det strategiske mål er at: "Region Midtjylland skal være et førende internationalt innovationsmiljø for klog hverdagsmad. Inden for disse rammer vil Vækstforum medvirke til at styrke de regionale fødevarer virksomheders innovationskraft for at øge værditilvæksten og på sigt at skabe et førende internationalt innovationsmiljø for klog hverdagsmad i Region Midtjylland.

Indsatsen skal udvikle og facilitere innovationsprocesser i de regionale fødevarer virksomheder og videninstitutioner. Her sættes der særlig fokus på værdikædesamarbejder, produktdifferentiering og kompetenceudvikling. Resultatet af handlingsplan 2009-2011 skal udover konkrete innovationer være udvikling af en række nyskabende redskaber, koncepter og organiseringer for fødevarerinnovation.

Handlingsplanen beskriver tre overordnede initiativer: **INNOVATION, DIFFERENTIERING og KOMPETENCE**, der hver især supplerer hinanden. Der er tale om initiativer, der spænder fra det overordnede langsigtede perspektiv til det meget virksomhedsnære, og der vil være en stor grad af interaktion mellem initiativerne.

For at koordinere og følge indsatsen nedsættes der et fødevareråd, som samtidigt skal yde faglig sparring og rådgivning til Vækstforum i fødevarer spørgsmål. Det bliver ligeledes fødevarerådet, der vurderer og indstiller de enkelte udviklingsprojekter under handlingsplanens initiativer til Vækstforum.

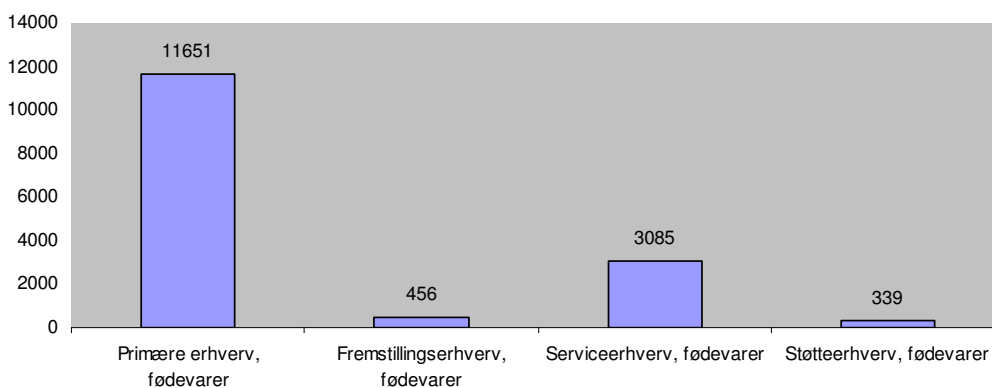
1. Fødevarerhvervet som regional styrkeposition

Region Midtjylland kan med god ret betegnes som Danmarks spisekammer. Med ca. 11.500 fødevarerrelaterede virksomheder, heraf flere af landets største, og en overrepræsentation af videnmiljøer inden for fødevarerområdet set i forhold til resten af landet, er den regionale fødevarer sektor godt rustet til imødegå de mange udfordringer og drage nytte af de mange muligheder, som kendetegner det globale fødevarermarked i disse år.

Danmarks fødevareregion

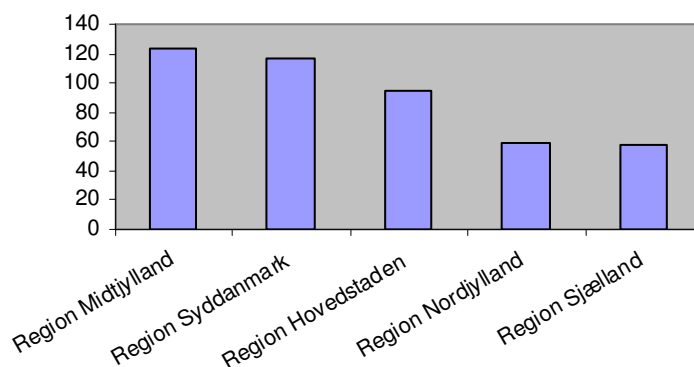
Region Midtjyllands styrkeposition indenfor fødevarerområdet viser sig på en række forskellige områder: I alt var der i regionen i 2005 ca. 79.000 beskæftigede inden for fødevarerområdet, hvilket svarer til en andel på ca. 12 % af den samlede arbejdsstyrke. Med en omsætning på 123 mia. kr. bidrager fødevarerhvervet med 23% af omsætningen i Region Midtjylland (Primær erhverv ikke medregnet - Danmarks Statistik, 2005). I et nationalt perspektiv betyder det, at omsætningen inden for fødevarerområdet i Region Midtjylland er den største blandt landets 5 regioner.

Antal arbejdssteder i fødevarersektoren i Region Midtjylland (2005)

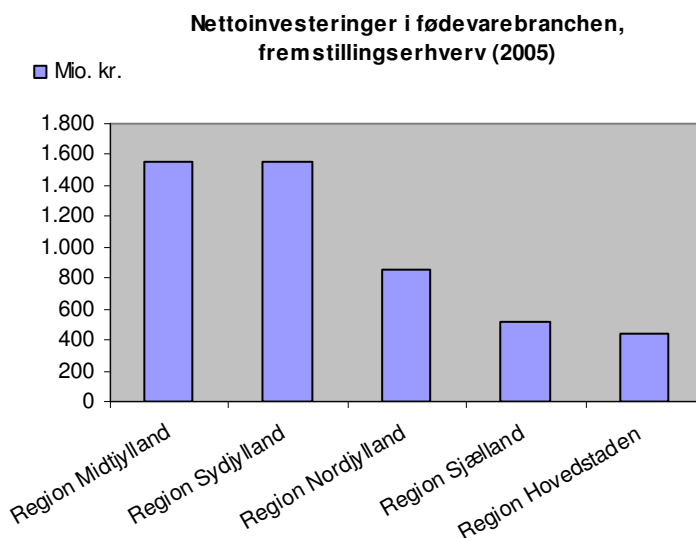
Kilde: Danmarks Statistik 2005, Arbejdssteder

■ Mia. kr. Omsætning i Fødevarerbranchen 2005

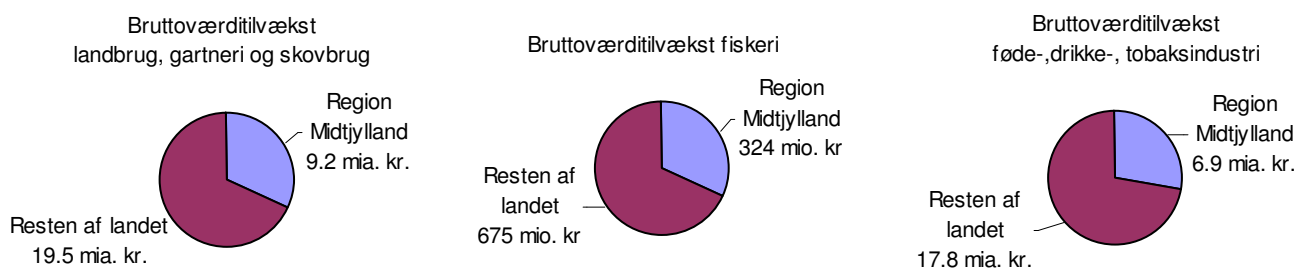
Kilde: Danmarks Statistik 2005, Regnskabsstatistik

Region Midtjylland er sammen med Region Syddanmark de regioner, hvor der investeres mest i fremstillingserhvervene inden for fødevareresektoren, hvilket er en indikation af en forholdsvis høj vækstrate set i forhold til resten af landet.

Kilde: Danmarks Statistik 2005, Regnskabsstatistik

Det midtjyske fødevareresekters nationale betydning kommer ligeledes til udtryk i en andel på næsten 1/3 af den samlede nationale bruttoværditilvækst indenfor for forskellige fødevarerelaterede brancher.

Kilde: Danmarks Statistik/Region Midtjyllands beregninger, 2006

Fiskerierhvervet

Som det fremgår af tallene for bruttoværditilvæksten er fiskeriet en stærk branche i Region Midtjylland på trods af, at der laves stadig færre fisk i de regionale havne. 19% af værdien af danske konsumfisk laves i Region Midtjylland, men fiskeauktionerne i RM omsætter hele 35% af de konsumfisk, der handles på fiskeauktioner i DK (Fiskeridirektoratet, 2007). Auktionsomsætningstallet og bruttoværditilvæksten viser, at fiskeribranchen i Region Midtjylland indtil videre har formået at gøre sig uafhængig af faldende landinger.

Akvakultur

Der er et stort potentiale i akvakulturproduktion, og der er på nationalt plan ambitioner om, at den danske akvakulturproduktion skal øges kraftigt. En tredjedel af akvakulturproduktionen i Danmark finder sted i Region Midtjylland, hvor der næsten udelukkende opdrættes fisk. Skaldyr udgjorde i 2007 kun ca. 1 % af den samlede produktionsværdi for akvakultur i Region Midtjylland i 2007 (Fiskeridirektoratet, 2007)

Landbrug

Landbruget spiller en stor rolle i Region Midtjylland. Det er en naturlig følge af at 30% af Danmarks landbrugsareal ligger i Regionen.

Økologi

Økologien har oplevet en kraftig vækst i de seneste år og også indenfor den økologiske fødevarerproduktion er der en styrkeposition i RM. Med en tredjedel af det økologiske landbrugsareal i Danmark samt tilstedeværelsen af et internationalt førende videncenter indenfor økologiske jordbrug har den økologiske fødevarerproduktion oplagte potentialer for vækst.

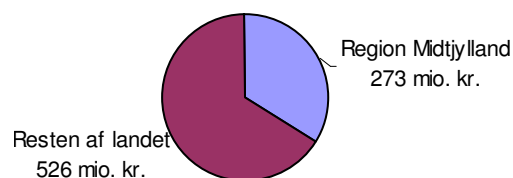
Særlige regionale styrkepositioner

Med udgangspunkt i de mange regionale styrkepositioner og den deraf følgende store erhvervspolitiske betydning, har Vækstforum prioriteret fødevarerområdet højt som én af tre megasatsninger i den regionale erhvervsudviklingsindsats. I forbindelse med forprojektet for megasatsningen er der blevet identificeret en række særlige regionale styrkepositioner, som naturligt bør inspirere erhvervsudviklingsindsatsen under megasatsningen:

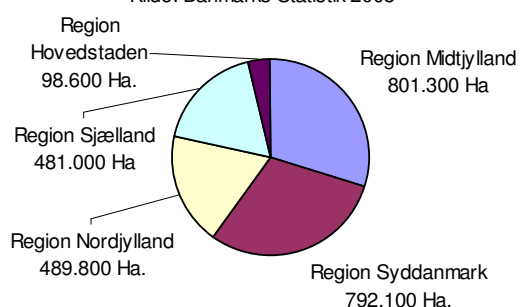
Viden- og forskningskompetencer

En række meget stærke videncenter inden for fødevarerområdet er hjemmehørende i Region Midtjylland, hvilket giver regionens fødevarerhverv enestående muligheder for at øge kompetenceniveauet og innovationskraften. Samtidig betyder det, at regionens fødevareraktører bør fremstå som attraktive samarbejdspartnere for internationale fødevarerhvervsaktører og forsknings- og videncenter. Blandt de fødevarerrelaterede regionale videncenter kan bl.a. nævnes:

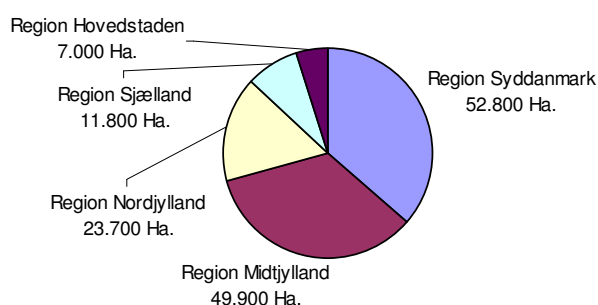
Værdi af akvakulturproduktion 2007
Kilde: Fiskeridirektoratet 2008

Landbrugsareal i Danmark 2007
Kilde: Danmarks Statistik 2008

Økologisk landbrugsareal i Danmark 2007
Kilde: Plantedirektoratet 2008

- **Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet**, Århus Universitet, Foulum ved Viborg
- **Mapp-centret**, forskningscenter for kunderelationer i fødevareresektoren, Århus Universitet, Århus
- **ICROFS**, internationalt forskningscenter for forskning i økologisk jordbrug og fødevarerproduktion, Foulum ved Viborg
- **Økologisk Landsforening**, landsdækkende brancheorganisation med hovedsæde i Århus
- **VIFU**, videntcenter for fødevarerudvikling, Holstebro
- **AgroTech**, GTS institut for jordbrugs- og fødevarerinnovation, Skejby ved Århus
- **Dansk Landbrugsrådgivning**, Landscentret i Skejby ved Århus
- **Dansk Akvakultur**, landsdækkende brancheorganisation med hovedsæde i Silkeborg
- **Mejeriforeningen**, landsdækkende brancheorganisation med hovedsæde i Århus
- **Sesam-food**, landsdækkende virksomhedsnetværk med fokus på viden om automatiseringspraksis i fødevarerindustrien, sekretariat i Silkeborg
- **Teknologisk Institut**, GTS-institut, der arbejder med udvikling og formidling af forsknings- og teknologibaseret viden til erhvervslivet, Århus
- **Agro Business Park**, forskerpark med fokus på jordbrug, fødevarer og miljøteknologi, Foulum ved Viborg
- **NanoFOOD**, konsortie mellem offentlige forskningsinstitutioner og private virksomheder – nanoteknologibaserede løsninger til fødevarerindustrien, Århus Universitet, Århus

Fødevareresektorens bredde

Region Midtjylland har styrkepositioner på stort set alle områder inden for fødevareresektoren, hvilket giver mulighed for tværsektorielle samarbejder og erfaringsudveksling. Mikset mellem de mange små og mellemstore virksomheder og de store internationale virksomheder (eksempelvis Danish Crown, Arla Foods, Danisco, APV) kan desuden vise sig at være en stor fordel for begge typer virksomheder. De store virksomheder har primært et internationalt udsyn og mindre fokus på den regionale tilknytning. Tilstedeværelsen af denne typer virksomheder tiltrækker dog en række stærke kompetencer og internationale kontakter, som kan være til stor gavn for de mindre virksomheder. Omvendt kan de store virksomheders innovationsafdelinger lade sig inspirere af og evt. implementere de mange nye ideer, som kendetegner vækstlaget af små og mellemstore fødevarer virksomheder.

Økologi

Økologien står meget stærkt i Region Midtjylland, både hvad angår produktions- og videnerhverv. Med en samling af den danske økologiske forskning ved Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet i Foulum er der etableret et unikt videnmiljø i verdensklasse, der samtidig er hjemsted for et internationalt center for forskning i økologisk jordbrug og fødevarer systemer under navnet ICROFS. I alt 22 europæiske lande deltager i netværkssamarbejdet. Med så massive videnressourcer og med tilstedeværelsen af en lang række veletablerede økologivirksomheder i regionen

(eksempelvis Thise Mejeri , Friland, Tange Frilandsgartneri, Urtekram, Woodshade Organics samt en lang række økologiske primærproducenter) er der et godt grundlag for en betydelig vækst i en branche med et hastigt stigende internationalt marked. Desuden bør nævnes, at Økologisk Landsforening har sit hovedkontor i Århus, og at Danmarks eneste økologiske landbrugsskole ligger i Kalø.

2. Erhvervspolitiske udfordringer

2.1. Den globale udfordring

Dansk fødevarerhverv har igennem mange årtier ageret på de internationale markeder med basisfødevarer af høj kvalitet og med stor sikkerhed. Globalisering er således en "gammel" trend for de danske fødevarer virksomheder, der gennem løbende optimering har formået at opretholde en stærk international markedsposition – en erhvervssucces, der har betydet, at fødevarerhvervet i dag genererer næsten 20 % af den danske eksport svarende til en værdi på ca. 100 mia. kr.

Ifølge Innovationsrådet er globaliseringen i dag gået ind i en ny fase, der stiller voksende krav til innovationskraften (Innovationsrådet, 2007). For fødevarerhvervet kommer det bl.a. til udtryk i, at konkurrencen på basisfødevarer er øget markant de senere år. Det sker som følge af, at stadig flere lavtlønslande, eksempelvis i Østeuropa, har fået et fødevarer teknologisk produktionsapparat, der på en række områder efterhånden kan matche det danske. Samtidig udfordres Danmarks position som en førende videnklynge inden for fødevarerområdet. Stigende global efterspørgsel efter fødevarer og deraf svingende markedspriser har således betydet, at sektoren i disse år tiltrækker nye investorer og et betydeligt politisk fokus. Nye stærke forsknings- og innovationsmiljøer har således set dagens lys inden for de sidste ti år i eksempelvis Holland, Tyskland og Sverige.

Endelig har klimaproblematikken, stigende energipriser og politiske/religiøse spændinger eksempelvis i Mellemøsten betydet, at markedet er mere svingende og uforudsigeligt end nogensinde. Øget fokus på fedme og sundhed samt forbrugernes stigende og ofte modeprægede interesse for bæredygtighed og unikke kvalitetsprodukter understøtter denne tendens.

De globale megatrends betyder, at danske fødevarer virksomheder i stigende grad skal udvise fleksibilitet og omstillingsparathed. "Viften" af høj kvalitetsprodukter produceret af danske fødevarer virksomheder må nødvendigvis udvides – ikke med "mere af samme slags" med derimod med "mere af noget særligt" – og her bliver den helt store udfordring for fødevarerbranchen at øge innovationskraften og sætte yderligere fokus på produkt differentiering.

2.2. Regionale perspektiver

Fødevarer sektoren i Region Midtjylland står for en andel på ca. 1/3 af Danmarks fødevarerproduktion, og de globale fødevarer trends har derfor stor betydning i et regionalt erhvervsudviklingsperspektiv. I processen omkring udarbejdelsen af denne strategi og handlingsplan har de deltagende ekspertgrupper identificeret flere centrale erhvervspolitiske udfordringer i forhold til fødevarerhvervets udvikling og innovationskraft.

En af de grundlæggende forudsætninger for at øge innovationskraften er, at der bringes mere viden ind i fødevareproduktionen. Behovet understøttes af resultaterne fra evalueringen af Innovationsloven (Oxford Research, 2005), der bl.a. viser, at danske fødevarevirksomheder efterspørger kontakt med andre virksomheder og viden- og forskningsmiljøer, som beskæftiger sig med innovation ud fra faglige og tekniske kompetencer.

Der er således behov for at styrke vidensamarbejdet mellem fødevarevirksomheder og videninstitutioner samtidig med, at værdikædesamarbejder virksomheder imellem skal medvirke til at udvikle og omsætte ny viden langt mere effektivt, end det sker i dag. I mange midtjyske fødevarevirksomheder har man ikke tradition for denne typer samarbejder, og man mangler i det hele taget viden, værktøjer og kompetencer til at gøre innovation til en forretningsstrategi, der vægter lige så højt som optimering og øget volumen.

I forhold til megasatsningen på fødevareområdet stiller dette Vækstforum overfor 3 vigtige udfordringer:

1) Hvordan kan vidensamarbejdet mellem virksomheder og videninstitutioner styrkes?

Erfaringer inden for IT-området har vist, at netværksprocesser og en fysisk samling af virksomheder og videnmiljøer, som man har set det i Katrinebjerg i Århus, i sig selv genererer innovation og etablering af nye virksomheder. Samtidig viser internationale erfaringer indenfor fødevareområdet, at en central og koordinerende aktør med en stor kontaktflade er vigtig, hvis forskningsviden skal omsættes til nye forretningskoncepter. Spørgsmålet er, hvordan den optimale model ser ud for de midtjyske fødevareaktører?

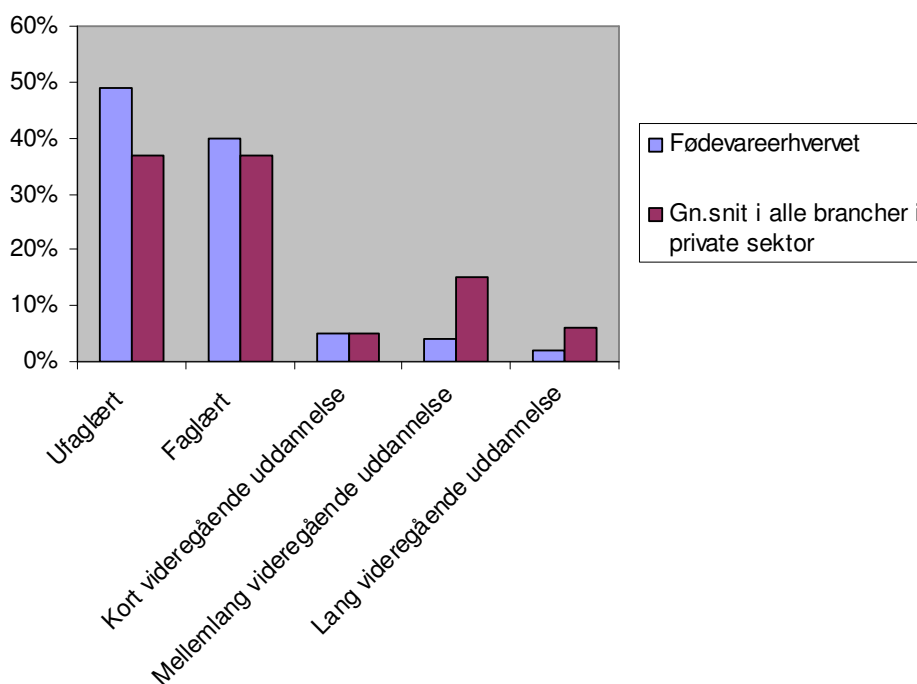
2) Hvordan understøttes innovationskraften i det regionale fødevareerhverv?

Med en lang række stærke videnmiljøer og fødevarevirksomheder i Region Midtjylland, synes alle forudsætninger for at skabe vidensbaseret innovation og produktdifferentiering at være til stede. Det kræver bl.a., at der etableres strategiske forretningsbaserede partnerskaber mellem virksomheder, der i højere grad fokuserer på og inddrager hele værdikæder i udviklingsarbejdet. En forudsætning for dette er en parathed og en øget opmærksomhed omkring erhvervspotentialet hos fødevarevirksomhederne. Hvordan bringes de store internationale virksomheders innovationskompetencer i samspil med de små vækstlagsvirksomheders mange nyskabende ideer, og hvordan gøres de små og mellemstore virksomheder i stand til at indgå i mere åbne udviklingssammenhænge? Forprojektet har vist, at der er en klar underrepræsentation af virksomheder inden for fødevareerhvervet, som søger vejledning i det eksisterende erhvervsservicesystem. En vigtig udfordring er derfor at profilere, målrette og evt. supplere de eksisterende rådgivningstilbud til fødevarevirksomheder.

3) *Hvordan sikres de rette kompetencer til at imødekomme fremtidens udfordringer på det internationale marked?*

Sammenlignet med gennemsnittet for de regionale erhvervsbrancher er uddannelsesniveaet i fødevarerhvervet forholdsvis lavt. En undersøgelse lavet af Undervisningsministeriet i 2007 om fremtidens erhvervsrettede videregående uddannelser på fødevarerområdet peger på, at fødevarersektorens efterspørgsel efter medarbejdere med en kort eller mellemlang videregående uddannelse vil være stabil eller svagt stigende, mens efterspørgslen efter medarbejdere med en lang videregående uddannelse vil være stigende. Samtidig viser undersøgelsen, at både store, små og mellemstore virksomheder efterspørger høj grad af håndværksmæssig faglighed og kunnen. For at klare sig på fremtidens internationale markeder skal der altså ske et generelt kompetenceløft i fødevarersektoren. Udfordringen her er klar: Hvordan sikres en sammenhængende uddannelsesstruktur, der på alle niveauer kan støtte op omkring den omstillingsproces fra produktionserhverv til højere grad af videnerhverv, som fødevarerbranchen undergår i disse år? Og hvordan profileres fødevarerbranchen som et attraktivt og udfordrende udviklingsmiljø for de højtuddannede?

Fordeling af uddannelsesniveauer inden for ressourceområder i Region Midtjylland ultimo november 2005

Kilde: Danmarks Statistik

3. Vision

Visionen for Vækstforums megasatsning på fødevareområdet er:

”Klog hverdagsmad som sund forretning”.

Med visionen har megasatsningens ekspertarbejdsgruppe givet et bud på, hvordan erhvervet kan øge sin konkurrencekraft. Erhvervet skal udnytte regionens høje videnniveau, bl.a. omkring innovation og teknologi – man skal med andre ord handle **klogt**.

Samtidigt skal der bygges videre på et højt kvalitetsniveau. Maden skal både være sund, indbydende og bæredygtig – det skal med andre ord være en **sund forretning**.

Endelig anbefales, at der satses på **hverdagsmaden**, hvor det forretningsmæssige volumen ligger. Det udelukker ikke, at der arbejdes med gastronomi. Den kan fungere som fødevarernes haute couture og skabe inspiration til og interesse for hverdagsmaden.

4. Mål for megasatsningen

Handlingsplanen for megasatsningen på fødevareområdet er resultatet af et omfattende forprojekt, hvor en lang række regionale og nationale eksperter og aktører har bidraget til udvikling af vision, strategi og indsatsområder.

Udgangspunktet er Vækstforums handlingsplan 2007-2008, hvor det overordnede formål med megasatsningen er beskrevet:

- at sikre en fortsat udvikling, innovation og konkurrenceevne i fødevareerhvervet, således at Region Midtjylland befæster og udvikler sin stærke position på området.

4.1. Mål

Med udgangspunkt i en grundfæstet tradition for fødevareproduktion i Region Midtjylland og med styrkepositioner indenfor stort set alle brancher på tværs af værdikæder har Vækstforum formuleret et ambitiøs strategisk mål for den regionale erhvervsudviklingsindsats for fødevareområdet:

Region Midtjylland skal være et førende internationalt innovationsmiljø for klog hverdagsmad

Megasatsningens strategiske omdrejningspunkt er at understøtte, videreudvikle og omsætte innovationspotentialet i regionens fødevarevirksomheder med henblik på at øge værditilvæksten og konkurrenceevnen. Denne handlingsplan er det første skridt i en langsigtet regional udviklingsindsats på fødevareområdet, hvor følgende mål vil blive forfulgt:

Langsigtede mål:

- At opbygge en tradition for samarbejde mellem regionens fødevarevirksomheder og det internationale videnmiljø.
- At udvikle innovationskraften i Region Midtjyllands fødevaresektor til en international spidskompetence.
- At øge innovationskompetencerne i de midtjyske fødevarevirksomheder
- At sikre en kompetent arbejdskraft til regionens fødevareerhverv

Mål for 2009-11:

- At der etableres mindst tre nye, innovative samarbejdsalliancer med deltagelse af virksomheder og videninstitutioner. F.eks. i form af innovationsnetværk, forretningsbaserede netværk, klyngesamarbejder eller innovationskonsortier.

- At 40 fødevarevirksomheder indgår i nye udviklings- eller forskningssamarbejder med videninstitutioner, f.eks. i form af phd projekter.
- At der udvikles 3 nye metoder til fødevareinnovation
- At der udvikles 20 nye produkter, processer eller forretningskoncepter gennem innovative samarbejder.
- At der udvikles et nyt rådgivningskoncept med fokus på værdikæder.
- At der skabes overblik over udbud og efterspørgsel for fødevareuddannelserne

5. Strategi og overordnede principper

Den primære strategiske udfordring for fødevarerbranchen er overgangen fra traditionelt produktionserhverv til videnerhverv, hvor innovation, differentiering, kvalitetsudvikling og samfundsmæssige udfordringer bliver afgørende parametre for branchens evne til at fastholde en høj markedsandel på verdensmarkedet.

5.1. Strategi

Strategien for megasatsningen sætter fokus på fremtidens fødevarer og udstikker retningen for en erhvervsudviklingsindsats, der i højere grad sigter på *next practice* end på *best practice*. Det betyder, at der skal fokuseres på at udvikle fremtidens produkter, processer og markeder med udgangspunkt i den mangfoldighed og høje internationale standard, som i dag kendetegner regionens fødevareraktiviteter og videnmiljøer.

Megasatsningen arbejder derfor i et langsigtet perspektiv ud fra strategiske overvejelser, der tager udgangspunkt i fødevarerbranchen år 2025. I den samlede indsats vil der således både blive iværksat langsigtede initiativer, hvor der først kan forventes et fuldt udbytte i løbet af en årrække - og initiativer med en mere kortsigtet tidshorisont.

Indsatsen vil i udgangspunktet bygge på de mange styrkepositioner inden for fødevarerområdet, som i forvejen findes i Region Midtjylland. Det er således ikke intentionen at medvirke til etableringen af nye viden- og rådgivningscentre, med mindre satsningen med tiden synliggør nye behov. Derimod skal eksisterende aktører bringes i et tættere indbyrdes samarbejde med henblik på at styrke innovation og værditilvækst i fødevarerbranchen.

Der skal sikres en koordinering med andre regioners initiativer på fødevarerområdet, og megasatsningen skal desuden inspireres af samarbejdsrelationer med nationale såvel som internationale videnressourcer og erhvervsaktører på området.

5.2. Overordnede principper

For at strategien kan medvirke til at virkeliggøre visionen om klog hverdagsmad som sund forretning har Vækstforum opstillet en række overordnede strategiske principper for indsatsen.

Innovation er det helt overordnede tema i megasatsningen, og derfor knytter principperne sig tæt til den overordnede vision og principperne i Vækstforums innovationsstrategi.

Innovationsstrategiens vision er: "Nutidens samfundsmæssige udfordringer er morgendagens forretningsområder". Inden for fødevarerområdet handler de samfundsmæssige udfordringer især om temaerne sundhed og bæredygtighed.

Principperne for megasatsningen på fødevarerområdet er:

Korte afstande

Der skal skabes større gennemsigtighed og lettere adgang til viden, rådgivning og information om fødevarerproduktionens muligheder og vilkår. Grænseoverskridende samarbejder mellem virksomheder og mellem virksomheder og videnmiljøer skal sikre bredde i innovationsindsatsen ved at bringe viden og kompetencer i spil på tværs af værdikæder med gensidigt udbytte. Utraditionelle kompetencer og forbrugerne skal inddrages for at sikre, at fælles viden kan omsættes i nyskabende innovationer og produkter.

Risikovillighed og dynamik

Med innovation som strategiens bærende element, vil indsatsen udforske og udfordre vanlig praksis og søge grænseflader, hvilket understøttes af Vækstforums prioritering af fødevarerområdet som en af erhvervsudviklingsstrategiens tre megasatsninger. Udviklingen inden for fødevarerområdet er i høj grad styret af trends og følsomme afsætningsmekanismer på det globale marked, hvilket nødvendiggør en stor fleksibilitet i indsatsen og en løbende tilpasning, hvis nye markedspotentialer skal opdyrkes. Der skal således være mulighed for at eksperimentere og ændre fokus og indsatsområder indenfor rammerne af megasatsningens overordnede vision og strategi.

Sundhed og bæredygtighed

Stigende råvarepriser samt samfundsudfordringer som klimaproblematikken og livsstilsbetingede sygdomme er negative internationale megatrends, der samtidig skaber et betydeligt erhvervspotentiale, som megasatsningens initiativer skal søge at udnytte. Ved at sætte fokus på produktdifferentiering og bæredygtige produktionsmetoder, skal megasatsningen således medvirke til at udvikle fremtidens fødevarer og øge produkternes kommercielle og sundhedsmæssige værdi.

Værdikædefokus

I megasatsningens initiativer skal der indgå værdikædebetrægtninger, således at der sker en helhedsvurdering af potentialer og udfordringer for indsatsernes succesfulde implementering og værdiskabelse. Eksempelvis kan en indsats, der i udgangspunktet fokuserer på indførelse af en ny teknologi, vise sig primært at skulle omhandle kompetenceudvikling i leverandørvirksomhederne, alternative logistikløsninger eller evt. en informationskampagne om teknologien og dens muligheder målrettet kunder og slutbrugere. I værdikæden fra hav/jord til bord har megasatsningen primært fokus på fødevarersektorens fremstillings- og forarbejdningsvirksomheder, men med et

værdikædefokus vil indsatsen naturligt også kunne inddrage primær-, støtte- og afsætningserhvervene, hvor der viser sig behov herfor.

Sammenhæng

Megasatsningen på fødevareområdet er et tværgående initiativ, der dækker stort set hele paletten i den regionale erhvervsudviklingsindsats. Initiativerne under megasatsningen skal i videst mulige omfang bygge på og koordineres med de mange redskaber og kompetencer, som findes inden for Vækstforums tilbud til det regionale erhvervsliv. Med satsningens fokus på fødevarer, vil der være en oplagt kobling til Vækstforums to øvrige megasatsninger, der har fokus på henholdsvis energi/miljø og erhverv/sundhed.

6. Initiativer

Vækstforums indsats på fødevarerområdet er bygget op omkring *tre initiativer*, der samlet skal medvirke til at virkeliggøre det strategiske mål om, at Region Midtjylland skal være et førende internationalt innovationsmiljø for klog hverdagsmad:

- **INNOVATION**
- **DIFFERENTIERING**
- **KOMPETENCE**

6.1. INNOVATION

Motivation

Aktører og fødevarer eksperter, der har deltaget i megasatsningens forprojekt, peger samstemmende på, at den primære udfordring for det regionale fødevarerhverv ligger i at få etableret innovative vidensamarbejder på tværs af værdikæder og med inddragelse af brugere og utraditionelle kompetencer.

Også internationale erfaringer, eksempelvis fra Food Valley – Wageningen, Holland, viser, at forpligtende samarbejder på tværs af værdikæder samt let tilgængelige systemer, der kan omsætte forskningsresultater til forretningskoncepter, er afgørende forudsætninger for at etablere et stærkt innovationsmiljø indenfor fødevarerområdet.

Med initiativet vil der blive etableret en viden- og samarbejdsplatform, der skal udvikle og afprøve koncepter for fødevarerinnovation. Initiativet gennemføres af en bredt sammensat netværksorganisation med sekretariat og daglig ledelse, hvori der indgår en række videninstitutioner og virksomheder.

En central koordinering af vidensamarbejdet og fælles strategiske processer er en vigtig nyskabelse i bestræbelserne på at skabe større sammenhæng og dynamik i udviklingen af det regionale fødevarerhverv.

Formål

Det overordnede formål er at skabe øget innovation i fødevarerbranchen ved at udvikle, afprøve og dokumentere nye metoder og samarbejdsrelationer.

Initiativet bliver således første skridt i retning af, at gøre Region Midtjylland til et førende internationalt innovationsmiljø for fødevareraktiviteter.

Indsatsen

Med udgangspunkt i en række konkrete virksomhedsrettede innovationsprojekter skal indsatsen løbende udvikle og dokumentere, hvordan vidensamarbejde kan skabe

nye forretningsmuligheder og merværdi på tværs af værdikæderne. Formen vil være eksperimenterende og bygge på åbne innovationsprocesser. Udover en lang række fødevarevirksomheder og videninstitutioner vil indsatsen tillige inddrage brugere samt kompetencer og aktører, der måske ikke umiddelbart refererer til fødevareområdet, men som kan bidrage med nye ideer og metoder.

Konkrete afsluttede innovationsprojekter er det bærende element i indsatsen. Herudover skal virksomheder tilbydes inspirations- og kompetenceudviklingsaktiviteter med fokus på fødevareinnovation. Desuden skal der etableres internationale samarbejdsrelationer bl.a. i form af fælles udviklingsprojekter, der støtter op omkring initiativets formål. Et centralt mål med indsatsen er, at Vækstforum ved handlingsplanens udløb får overdraget en veldokumenteret rapport, der beskriver erfaringerne fra megasatsningens tre indsatsområder. Rapportens fremadrettede anbefalinger skal kunne udgøre en del af beslutningsgrundlaget for Vækstforums fremtidige aktiviteter under megasatsningen.

De primære opgaver for konsortiet er:

- Udvikling og gennemførelse af innovationsprojekter
- Internationale projekter
- Etablering af PhD-projekter
- Dokumentation af innovationskoncepter
- Formidling og kommunikation
- Kurser og workshops

Innovationsprojekter

Initiativet INNOVATION gennemføres som et omfattende eksperimentarium, hvor der generes viden, erfaringer og konkrete resultater først og fremmest på baggrund af en række større innovationsprojekter med deltagelse af fødevarevirksomheder og videnaktører. Tilgangen er eksperimenterende ud fra en række kriterier, der skal sikre udviklingen af strategier, metoder og værktøjer. Projekterne skal sætte fokus på fødevareinnovation, nye metoder, tværdisciplinært samarbejde med inddragelse af brugere, nye partnere og fagområder, eller nyskabelse på anden vis, eks. ved kobling af hårde forskningsområder, som biotek og materialeteknologi med bløde områder som humaniora og kreative erhverv.

Ved igangsætningen af initiativet iværksættes 2 fordefinerede innovationsprojekter. I løbet af handlingsplanens gyldighedsperiode igangsættes yderligere 3-5 innovationsprojekter, der ikke er bestemt på forhånd. Her bliver der plads til "indkomne" projekter og projektforslag, der har nyhedsværdi, lever op til megasatsningens principper og målsætninger samt har et vist volumen.

Målgruppen er store-, mellemstore- og små virksomheder, der har ambitioner om at arbejde innovativt. Det forventes, at mindst 15-25 virksomheder deltager i innovationsprojekterne.

Internationale projekter

Der etableres internationale samarbejdsrelationer bl.a. i form af fælles udviklingsprojekter med inddragelse af regionens fødevarevirksomheder, der kan støtte op omkring initiativet.

Projekterne kan bl.a. søge at udnytte innovationsmidler via EU- og Interreg-programmer. Desuden etableres samarbejder med danske og udenlandske satsninger på fødevareområdet.

PhD-projekter

Med henblik på at få mere forskningsviden ud i virksomhederne reserveres midler til op til 10 samfinansierede og/eller erhvervsPhD-projekter, som er ordninger under Forsknings- og Innovationsstyrelsen. I den forbindelse skal mulighederne for at etablere internationale PhD-projekter under EU-ordningen Marie Curie, Industry Academia (7. rammeprogram: "People") undersøges og om muligt iværksættes.

Det bliver konsortiets rolle at facilitere samarbejdet mellem virksomheder og videninstitutioner samt at sikre en kobling til og evt. en direkte inddragelse af initiativets øvrige aktiviteter i de enkelte PhD-projekter. PhD-projekterne skal have fokus på fødevareinnovation og som minimum inddrage én fødevarevirksomhed. Dette arbejde skal foregå i samarbejde med kontaktmæglerne, som er tilknyttet Vækstforumsinitiativet "Markedsplads for højtuddannede".

Dokumentation

Med udgangspunkt i innovationsprojekterne og i erfaringerne fra megasatsningens øvrige aktiviteter skal konsortiet fortløbende dokumentere og formidle, hvordan viden kommer i spil og skaber nye forretningsmuligheder og merværdi i og på tværs af værdikæderne.

Et vigtigt resultat er, at Vækstforum ved handlingsplanens udløb får overdraget en veldokumenteret rapport, hvis redegørelse og fremadrettede anbefalinger skal danne en del af beslutningsgrundlag for Vækstforums fremtidige aktiviteter under megasatsningen på fødevareområdet.

Desuden skal konsortiet løbende udarbejde og offentliggøre faglige artikler, der kan medvirke til at skabe opmærksomhed og debat om fødevareinnovation og Region Midtjyllands megasatsning på fødevareområdet.

Formidling og kommunikation

Konsortiet bag initiativet INNOVATION får en række vigtige udadvendte opgaver, som skal skabe opmærksomhed og netværk omkring projektet:

- Opsamling og formidling af viden om nationale og internationale innovationsordninger inden for fødevarerområdet
- Events og konferencer, nationale og internationale
- Profilering og branding af initiativet INNOVATION i ind- og udland

Kurser og workshops

INNOVATARIET skal udvikle og tilbyde en række kompetenceudviklingsaktiviteter, der kan medvirke til at skabe en større innovationsparathed hos regionens fødevarer virksomheder. Det kan bl.a. omfatte særligt tilrettelagte kurser, workshops og inspirationsmøder for virksomheder om fødevarerinnovation.

Aktører

Videninstitutioner

Fødevarer virksomheder

Brugere/forbrugere

Andre nationale og internationale fødevarer satsninger

Andre/utraditionelle innovationskompetencer udenfor fødevarerområdet

Organisering

Opgaven med at udvikle, udforme og gennemføre initiativet sendes i samlet udbud.

Ansøgere skal være samarbejder/konsortier mellem allerede eksisterende videninstitutioner, brobyggere, virksomheder universiteter og lign. Desuden forventes, at der til ansøgere knyttes internationale samarbejdspartnere.

Ansøgere skal på forhånd sikre en bred virksomhedsopbakning gerne via direkte virksomhedsdeltagelse i konsortiet. Endelig skal der ske en tæt koordinering til andre regionale og nationale initiativer inden for fødevarerinnovation, herunder et evt. fremtidigt Innovationsnetværk for fødevarer sektoren, som en lang række fødevareraktører i fællesskab har ansøgt hos Videnskabsministeriet.

Administration og drift af initiativet varetages af et sekretariat med fast daglig ledelse. Sekretariatet placeres hos en eller evt. flere af de medvirkende konsortieparter.

6.2 DIFFERENTIERING

Motivation

Ved en mere differentieret fødevarerproduktion kan der opnås en højere værditilvækst gennem hele værdikæden end ved konventionel masseproduktion.

Med initiativet sættes der fokus på klog hverdagsmad ved at udvikle nye fødevarerprodukter, -processer og -koncepter ved hjælp af konkrete innovationsprojekter i enkelte led af produktionskæderne.

En overgang til produktion af mere differentierede fødevarer stiller skærpede krav til råvarekvalitet, produktionsprocesser, produktionsudstyr, kvalitetssikring, emballering, logistik og distribution. Dermed er et øget input af viden i produktionen fra hav/jord til bord også en forudsætning for, at der kan skabes en større mangfoldighed af højværdiprodukter. Endelig er der behov for et stærkt værdikædefokus for at identificere barrierer for en succesfuld lancering af nye fødevarer.

Formål

Formålet med initiativet er at bane vejen for produktion og afsætning af nye højkvalitets- og højværdiprodukter fra regionens fødevarervirksomheder. Det skal ske ved at understøtte konkrete udviklingsprojekter med fokus på øget vidensamarbejde mellem videninstitutioner, fødevarervirksomheder og brugere.

Indsatsen

Der etableres et udviklingspulje, der sigter på innovative projekter, hvor virksomheder og videnmiljøer indgår i fælles udviklingssamarbejder om at opbygge og omsætte viden og erfaringer i nye konkrete specialiserede produkter og/eller processer. I forhold til projekterne under initiativet INNOVATON arbejdes der her med virksomhedsprojekter, som sætter mere fokus på specifikke udfordringer og problemstillinger i processen fra jord/hav til bord.

Konkret vil der blive etableret en treårig udviklingspulje med en ansøgningsrunde pr. år. Der forventes igangsat 4-8 udviklingsprojekter pr. år.

For at et projekt kan nyde fremme under puljen, skal der være tale om et samarbejdsprojekt med deltagelse af flere virksomheder og videninstitutioner.

Projekterne skal være innovative og kan f.eks. arbejde inden for:

- Konzeptudvikling for produktion af differentierede fødevarerprodukter
- Råvareselektion/optimering
- Udvikling af produktionsteknologi/procesudstyr
- Emballering
- Sporbarhed og dokumentation

- Logistik og distribution
- Afsætning

Udviklingspuljen vil løbende blive tilpasset og afgrænset i form af temaer, som fastsættes på baggrund af de særlige udfordringer og/eller potentialer, som enten megasatsningens øvrige indsatser, tilbagemeldinger fra fødevarebranchens aktører eller ændrede markedsbetingelser løbende vil synliggøre.

I udvælgelsen af projekter vil der blive lagt vægt på, at der er et synligt værdikædefokus i form af konstellation af samarbejdspartnere og adressering af mulige barrierer i processen fra jord/hav til bord.

Med differentiering som overordnet tema for udviklingspuljen vil der i forskellige projekter blive skabt en naturlig sammenhæng til indsatserne i Vækstforums to øvrige megasatsninger med fokus på henholdsvis energi/miljø og erhverv/sundhed.

Aktører:

Virksomheder indenfor fødevareerhvervet
 Relevante virksomheder fra andre brancher
 Videninstitutioner
 Brugere

Organisering:

Der vil blive nedsat et fødevareråd med 10-15 fødevareeksperter, der skal give en faglig vurdering af potentialet i projektforslag til udviklingspuljen i forbindelse med de årlige ansøgningsrunder. Fødevarerådet indstiller herefter til Vækstforum, hvilke projekter, der foreslås prioriteret.

6.3 KOMPETENCE

Motivation

Med initiativet skal der gøres en målrettet indsats for at udvikle virksomhedernes innovationskompetencer. Langt størstedelen af fødevarevirksomhederne i Region Midtjylland hører til de små og mellemstore virksomheder. Der ligger et stort vækstpotentiale i disse virksomheder, og det er også ofte her, at mange nyskabende og innovative ideer udvikles.

I løbet af forprojektet for megasatsningen er der identificeret flere centrale problemstillinger, der især er udtalt for fødevarebranchens små og mellemstore virksomheder. Det drejer sig i særdeleshed om mangel på tilstrækkelige ressourcer og kompetencer til at iværksætte og gennemføre større interne udviklings- og innovationsprojekter. Det skyldes til dels, at denne type virksomheder typisk har meget begrænsede eller slet ingen erfaringer med vidensamarbejde, strategiuudvikling eller implementering af ny teknologi.

Dette hæmmer innovations- og vækstmulighederne set i forhold til de udfordringer og markeder, som virksomhederne møder i dag, hvor der stilles skærpede myndighedsmæssige krav til eksempelvis sikkerhed og sporbarhed, og hvor forbrugerne i stigende grad efterspørger unikke produkter, der bygger på håndværksmæssige kompetencer. Dertil kommer sundheds- og miljøaspektet, hvor fødevarerproduktionens betydning naturligt tiltrækker sig stadig større opmærksomhed.

Formål

Formålet er at understøtte udviklingen af små og mellemstore fødevarer virksomheders innovationskompetencer.

Indsatsen

Initiativet skal videreudvikle og supplere de eksisterende regionale erhvervsfremmeinitiativer med henblik på de specielle udfordringer, som fødevarerbranchens virksomheder møder. I den forbindelse vil der blive sat særlig fokus på værdikædesamarbejder, udvikling og implementering af nye rådgivningskoncepter samt uddannelses- og kompetenceudviklingsaktiviteter på alle niveauer.

Initiativet vil i videst mulig omfang blive integreret med Vækstforums øvrige erhvervsfremmeaktiviteter. Der vil i den sammenhæng blive iværksat vejledningsfunktioner, rådgivningstilbud og udviklingsaktiviteter med særlig faglig fokus på fødevarerbranchen, der anvender og supplerer de værktøjer og tilbud til aktørerne, som findes i bl.a. VækstMidt og KlyngeMidt programmerne. Desuden vil der ske en tæt koordinering med Regional Udviklings aktiviteter indenfor uddannelses- og kompetenceudviklingsområdet.

Initiativet KOMPETENCE består af tre særskilte delinitiativer:

- **Partnerskab og værdikædesamarbejde**
- **Specialiseret rådgivning**
- **Fødevareruddannelser**

6.3.1. Partnerskab og værdikædesamarbejde

Motivation

Der er identificeret et stort behov for at skabe mere samarbejde indenfor værdikæder i fødevarersektoren og i særdeleshed mellem fødevarer virksomheder og videninstitutioner for at øge innovationskraften i fødevarersektoren.

Formål

Formålet med indsatsen er at facilitere etableringen og forankringen af forretningsbaserede samarbejdsnetværk indbyrdes mellem fødevarevirksomheder og mellem fødevarevirksomheder og videnmiljøer.

Indsats

Udgangspunktet for at danne samarbejdsnetværk eller værdikædesamarbejde skal være forretningsbaserede samarbejder omkring videndeling, innovation, produktudvikling, uddannelse etc.

Facilitering af netværk forestås af mæglere, der er tilknyttet til regionens klynge- og netværksprogrammet. Der vil i den forbindelse blive udpeget en mægler med særlig kendskab til fødevaresektoren i Region Midtjylland.

Som supplement hertil vil megasatsningen åbne op for netværksaktiviteter, der ligger ud over det omtalte program. Det kunne eksempelvis være netværk med et særligt eksperimenterende indhold eller nyskabende netværksorganiseringer, der ligger uden for det eksisterende programs støttemuligheder.

Aktører

VækstHus Midtjylland, som operatør på VækstMidt programmet

Aktører under KLYNGEmidt programmet

Fødevarevirksomheder

Videninstitutioner

Organisering

Organiseringen af netværk inden for fødevareområdet skal ske med udgangspunkt i KLYNGEmidt-programmet.

6.3.2. Specialiseret rådgivning

Motivation

Det er en barriere for vækst, udvikling og innovation i mange SMV'er, at ensidig fokus på den daglige drift optager alle ressourcer. Derfor forbliver mange ideer urealiserede, og der bliver ikke brugt tilstrækkelige ressourcer på at lave strategi-, forretningsudvikling og udviklingsarbejde. Det kan gøre det vanskeligt for de små og mellemstore fødevarevirksomheder at imødegå de udfordringer, som de stilles overfor, eksempelvis når det gælder mærkningsordninger, hygiejne og egenkontrol, logistik og indførelse af avancerede teknologier i mindre og mere specialiserede produktioner

Formål

Formålet med initiativet er at understøtte innovationsparathed og værditilvæksten i små og mellemstore fødevarevirksomheder. Dette skal ske ved at tilbyde målrettet

vejledning og rådgivning med specielt fokus på fødevarevirksomheders særlige udfordringer og behov.

For det enkelte vejlednings- og rådgivningsforløb er det kortsigtede mål at afhjælpe konkrete problemstillinger i virksomheder med henblik på at ruste dem til at blive mere innovative. Samarbejdsrelationer og netværk med videnleverandører, andre virksomheder og brugere er det mere langsigtede mål.

Indsats

Med specialiseret vejledning og en rådgivningspakke til små og mellemstore fødevarevirksomheder tilbydes tilskud til virksomhedsrådgivning, der dels er rettet mod konventionel fødevareproduktion og dels er specielt målrettet økologiske fødevarevirksomheder.

Inden for en række områder vil rådgivningen kunne varetages af de rådgivere og tilbud, som allerede i dag er en del af det regionale erhvervsfremmetilbud. I andre tilfælde, eksempelvis inden for økologisk produktion, mærkning og teknologiudvikling, kræves rådgiverne med specialkendskab til økologisk lovgivning og praksis.

Den specialiserede rådgivning skal tage udgangspunkt i de faglige viden- og rådgivningsmiljøer indenfor fødevareområdet. Vejlednings- og rådgivningsinitiativet skal således fungere som et supplement til og en fødevarefaglig fokusering inden for de eksisterende erhvervsfremmetilbud.

Initiativet skal være opsøgende overfor virksomheder i målgruppen. Den specialiserede vejledning skal kunne give adgang til et differentieret rådgivningstilbud, der giver mulighed for rådgivning fra enkeltrådgivere såvel som af rådgivningsteams alt efter hvilke behov, der afdækkes i den enkelte virksomhed. Individuelle behov og rådgivningsforløb beskrives i en rådgivningsplan, som virksomheden forpligter sig til at følge og yde medfinansiering i forhold til.

Initiativet vil som en del af vejlednings- og rådgivningsindsatsen udvikle et nyt rådgivningskoncept for fødevarevirksomheder med fokus på værdikæder.

Tilbuddet om vejledning og støtte til rådgivning kan benyttes af enkeltvirksomheder, af en gruppe af virksomheder indenfor samme værdikæde eller alternativt af en gruppe virksomheder, der samarbejder om et fælles udviklingsprojekt.

Rådgivningen kan dække forskellige temaer indenfor fødevareproduktion, f.eks.:

- Strategi- og forretningsudvikling
- Værdikædemangement
- Produktudvikling
- Teknologiudvikling
- Sporbarhed, dokumentation og fødevarer sikkerhed

- Emballering
- Logistik og distribution
- Støtteordninger
- Marked og afsætning

Aktører

Kommunale og regionale erhvervsfremmeaktører, herunder Væksthus Midtjylland
 Private rådgivere
 Viden- og uddannelsesinstitutioner
 Små og mellemstore fødevarevirksomheder

Organisering

Administration og projektledelse af rådgivningspakken sendes i udbud. Det bliver den valgte operatørs opgave at stå for markedsføring af tilbuddet og indledende virksomhedsvejledning samt opfølgning. Der laves aftaler med eksterne fødevarerådgivere i forhold til selve rådgivningsdelen.

6.3.3. Fødevareruddannelser

Motivation

Fødevarersektoren er generelt karakteriseret ved et lavt uddannelsesniveau. Fødevarer virksomheder står overfor udfordringer med at skabe fødevarer med højere videnindhold, og det lave uddannelsesniveau kan være en barriere for virksomhedernes innovationsevne og for at få mere viden ind i fødevarereproduktionen.

Forprojektet har tydeliggjort, at der mangler et overblik over, præcis hvilke kompetencer som fødevarer virksomhederne efterspørger, og hvordan de nuværende uddannelses tilbud matcher disse. Dette er afgørende for at kunne lave en uddannelsesstruktur, der på alle niveauer tilbyder de kompetencer, som virksomhederne i dag har og fremadrettet får brug for.

Eftersom økologien står stærk i Region Midtjylland, er det oplagt at anvende sektoren som en overskuelig case for, hvordan man kan udvikle et sammenhængende uddannelsessystem målrettet fødevarerhvervet. Samtidig peger konklusionerne fra megasatsningens forprojekt på et udtalt behov for nye uddannelser og efteruddannelser indenfor området.

Den økologiske fødevarer sektor er stadigvæk et nicheområde, som har arbejdet målrettet med at differentiere produktionen i forhold til den mere konventionelle fødevarereproduktion. De økologiske fødevarer virksomheder står i dag overfor krav om øget professionalisering af produktionen for at følge med en stærk stigende vækst, men der mangler medarbejdere på alle niveauer med kompetencer indenfor økologien. Økologisk fødevarereproduktion stiller særlige krav til processering og

forarbejdning set i forhold til konventionel fødevarereproduktion, og der er derfor i takt med økologiens udbredelse behov for, at de eksisterende fødevareruddannelser i højere grad integrerer moduler med fokus på økologi.

Formål

Initiativet har til formål at sikre fortsat vækst og udvikling i den regionale økologiske fødevarereproduktion ved at facilitere udviklingen af eksisterende og nye uddannelses- og efteruddannelses tilbud målrettet økologisk fødevarereproduktion.

Det mere langsigtede mål er at udbrede erfaringerne fra økologiuddannelsesprojektet til den øvrige fødevarerektor.

Indsats

Det generelle behov for tilretning af eksisterende og udvikling nye uddannelser vil blive kortlagt i en grundig analyse af de nuværende uddannelsesudbud set i forhold til de kompetencer, som efterspørges i fødevarerevirksomhederne.

På baggrund af analysen vil der som pilotprojekt blive iværksat en række udviklingsaktiviteter, der skal medvirke til at skabe en mere sammenhængende uddannelsesstruktur for den økologiske sektor. Afgørende for dette arbejde er et tæt samarbejde med de relevante ministerier og uddannelsesudvalg under brancherne.

Aktører

Virksomheder
Uddannelsesinstitutioner
Undervisningsministeriet
Fødevarerministeriet
Videnskabsministeriet
Relevante brancheuddannelsesråd

Organisering

Analysedelen bestilles via regionens rammeaftaler. I forbindelse med det efterfølgende udviklingsarbejde kan der laves et eller flere udbud til konsortier, hvori relevante uddannelsesinstitutioner bliver en naturlig part.

6.4. Organisering

Der vil blive etableret et fødevareråd, der skal følge og koordinere den samlede indsats. Rådet skal samtidig bistå Vækstforum med faglig og strategisk sparring. Fødevarerådet vil bestå af 10-15 fødevarereksperter, som udpeges af Vækstforum. Mødefrekvensen vil være ca. 2 årlige møder. Fødevarerådets primære opgaver bliver:

- at rådgive Vækstforum i spørgsmål vedrørende fødevarer

- at fungere som ekspertgruppe i forhold til at monitorere fremdriften i den regionale fødevareresatsning.
- at give en faglig vurdering af projektforslag i megasatsningen.
- at fungere som sparringspartner for Vækstforum i forhold til den fortsatte satsning på fødevareområdet.
- at udvikle forslag til, hvordan fødevareresatsningen kan spille sammen med Vækstforums øvrige indsatsområder.
- at følge nationale og internationale erhvervspolitiske strategier, satsninger og forskning indenfor fødevareområdet.

Den samlede indsats under megasatsningen sendes i udbud til et eller flere konsortier.

6.5. Tværgående perspektiver

Indsatsområdernes indbyrdes sammenhæng

Skal Vækstforums satsning på fødevareområdet lykkes som *megasatsning*, er det afgørende, at der er sammenhæng og skabes synergi mellem de tre indsatsområder. Det er således vigtigt, at indsatsområderne "føder" hinanden med viden, erfaringer og konkrete projekter. Eksempelvis kan et innovationsprojekt under initiativet INNOVATION synliggøre et behov for tilpasning og implementering af en bestemt teknologi i de medvirkende virksomheders produktionssystemer – en udfordring, som kan løftes dels med hjælp fra udviklingspuljen DIFFERENTIERING og dels med faglig vejledning fra den specialiserede rådgivningsfunktion under KOMPETENCE-initiativet. Omvendt kan et nyetableret videnkædesamarbejde føre til en række fælles projektideer, som kan nyde fremme i INNOVATION og igennem udviklingspuljen osv. De forskellige aktører og operatører skal således forpligtes til i videst mulige omfang at inddrage hele megasatsningens "værdikæde" i de enkelte initiativer, som disse har ansvar for.

Kommunikation og formidling

Operatører skal udarbejde en kommunikationsplan, der sikrer, at megasatsningens initiativer og resultater bliver profileret samlet. Dette skal bl.a. ske dels gennem pressekontakt og udarbejdelse af artikler til fagtidsskrifter og dels via formidling på megasatsningens egen side under Vækstforums hjemmeside. Desuden skal megasatsningens ideer og resultater spredes via Regional Udviklings og aktørers deltagelse i og afholdelse af relevante konferencer, seminarer og events med fokus på fødevareudvikling.

Sampil med Vækstforums øvrige indsatsområder

Megasatsningen vil i videst mulige omfang blive sammenstemt med og gøre brug af initiativer og kompetencer indenfor de 8 øvrige satsninger, som er iværksat under

Vækstforum. Med strategisk afsæt i Vækstforums innovationsstrategi er der i indeværende handlingsplan beskrevet en række konkrete indsatsfelter, hvor eksisterende Vækstforuminitiativer er integreret, om end i nogle tilfælde i tilpasset form, eksempelvis på erhvervsrådgivningsområdet og mht. etablering af forretningsbaserede virksomhedsnetværk. På projektniveau vil der ligeledes blive tilstræbt sammenhæng og synergi, og i den forbindelse vil der være speciel fokus på koordineringen med Vækstforums to øvrige megasatsninger.

Nationalt og internationalt samarbejde

Markedet for selv de mindre fødevareraktiviteter er internationalt, så det giver ingen mening at iværksætte initiativer inden for fødevarerområdet, som snævert arbejder inden for regionsgrænser. Under megasatsningens forprojekt tog Regional Udvikling derfor initiativ til et samarbejde på administrationsniveau med de øvrige danske regioner med henblik på en koordinering af de regionale fødevareraktiviteter. Desuden er der etableret samarbejde med en række regioner i Norden med henblik på eksempelvis fælles Interreg IV A og IV C projekter. Megasatsningen vil løbende følge op på disse netværk og medvirke til at udmønte samarbejderne i en række konkrete projekter, der kan støtte op omkring megasatsningens strategi, mål og indsatsområder.

Endvidere vil megasatsningen gennem de konkrete indsatser opfordre aktører og operatører til at søge internationale kontakter og samarbejder. I den forbindelse har der under forprojektet været løbende kontakt til og sparring med det regionale EU-kontor i Bruxelles - Central Denmark.

7. Økonomi

Budget	2009	2010	2011	I alt
INNOVATION	9,20	24,95	27,35	61,50
DIFFERENTIERING	3,00	16,00	17,00	36,00
KOMPETENCE	4,50	10,00	10,00	24,50
I alt	16,70	50,95	54,35	122,00

Finansieringsplan	2009	2010	2011	I alt
Region Midtjylland	5,41	12,64	13,19	31,24
EU, Regionalfond	6,14	17,15	18,50	41,79
Virksomheder	5,15	18,16	19,66	42,97
Universiteter/Forsknings- og Innovationsstyrelsen	0,00	3,00	3,00	6,00
I alt	16,70	50,95	54,35	122,00

8. Tidsplan

Tids- og procesforløb	2007			2008			2009			2010			2011		
Megasatsning fødevarer															
INNOVATION															
Innovationsprojekter															
Internationale projekter															
PhD-projekter															
Dokumentation															
Formidling															
DIFFERENTIERING															
Indkaldelse af projektforslag															
KOMPETENCE															
Værdikædesamarbejde/netværk															
Specialiseret rådgivningsteam															
Analyse, uddannelse															
Udviklingsarbejde, uddannelse															

	Forberedelse
	Godkendelse i VF
	Implementering
	Udbud
	Evaluering

9. Kilder

Danmarks Statistik 2008. AFG07: Det dyrkede areal efter område, enhed og areal. 2007. Statistikbanken. www.statistikbanken.dk

Danmarks Statistik. Regnskabsstatistik 2005. Særkørsel.

Danmarks Statistik. Arbejdssteder og størrelser. 2005. Særkørsel

Danmarks Statistik. Jobs, fødevarer. 2005. Særkørsel

Danmarks Statistik. Ressourceområde Uddannelse. 2005. Særkørsel

Danmarks Statistik/Region Midtjylland. Beskæftigelse, produktiviteten og bruttotilvæksten i faktiske tal fordelt efter branche for Region Midtjylland. 2006. Særkørsel

Fiskeridirektoratet. Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri. Fiskeristatistik. Akvakulturstatistik 2007. www.fd.dk

Fiskeridirektoratet . Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri. Fiskeristatistik. Akvakulturstatistik 2007, særkørsel

Fiskeridirektoratet. Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri. Fiskeristatistik. Landings- og fangststatistik 2007. www.fd.dk

Plantedirektoratet 2008. Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri. Statistik over Økologiske jordbrugsbedrifter 2007. Tabel 4.

Danmarks Globale Valg, Årsrapport, 2007
Oxford Research, 2005

Innovationsrådet. *Danmarks Globale valg*. Årsrapport, 2007, i Analyse af innovationsordninger og –erfaringer inden for fødevarerområdet. Dansk Landbrugsrådgivning, Landscentret. August 2008.

Oxford Research. *Evaluering af Lov om Innovation*. 2005. i Analyse af innovationsordninger og –erfaringer inden for fødevarerområdet. Dansk Landbrugsrådgivning, Landscentret. August 2008.

Analyser og papers fra forprojektet

Kommissorium for forprojektet.
<http://www.rm.dk/regional+udvikling/vækstforum/indsatsområder/megasatsninger/fødevarer/kommissorium+for+forprojektet>

Ekspertarbejdsgruppens afrapportering fra første del af forprojektet, 2007.
<http://www.rm.dk/regional+udvikling/vækstforum/indsatsområder/megasatsninger/fødevarer/arbejdsgruppe>

Notat – Baggrund og rammer for udviklingsgrupper under fødevareresatsningen – 2. del af forprojekt. Region Midtjylland 2007.
<http://www.rm.dk/regional+udvikling/vækstforum/indsatsområder/megasatsninger/fødevarer/notater+og+artikler>

Rapport - Styrker & tendenser indenfor fødevarerhvervet, analyse COWI 2007.
<http://www.rm.dk/regional+udvikling/vækstforum/indsatsområder/megasatsninger/fødevarer/notater+og+artikler>

Rapport – De tre ekspertpanelers vurdering af arbejdsgruppens forslag til indsatsområder. COWI Oktober 2007.
<http://www.rm.dk/regional+udvikling/vækstforum/indsatsområder/megasatsninger/fødevarer/notater+og+artikler>

Rapport – Mikroproduktion. En foreløbig kortlægning af vækstlaget – Iværksætter og Innovation i den danske fødevareresektor. Sall&Sall Rådgivning, maj 2008.
<http://www.rm.dk/regional+udvikling/vækstforum/indsatsområder/megasatsninger/fødevarer/notater+og+artikler>

Rapport - Analyse af innovationsordninger og –erfaringer inden for fødevarerområdet. Dansk Landbrugsrådgivning, Landscentret. August 2008.
<http://www.rm.dk/regional+udvikling/vækstforum/indsatsområder/megasatsninger/fødevarer/notater+og+artikler>

Rapport - Satsninger i Europa - Skåne, Wageningen, München og Finland. Institutet for Fødevarerstudier & Agroindustriel Udvikling – IFAU. August 2008.
<http://www.rm.dk/regional+udvikling/vækstforum/indsatsområder/megasatsninger/fødevarer/notater+og+artikler>

10. Bilag

1. Overblik over processen i forbindelse med udarbejdelsen af handlingsplanen for megasatsningen på fødevarerområdet.
2. Liste over involverede aktører ved udarbejdelsen af handlingsplanen

Bilag 1

Overblik over processen med udarbejdelse af handlingsplan for fødevarsatsningen

<u>Tidslinie for proces</u>	<u>Aktiviteter</u>	<u>Produkter</u>
VF igangsætter megasatsning <i>Første halvdel 2007</i>	Planlægning af megasatsning Udarbejdelse af kommissorium	Kommissorium for forprojektet. Behandlet i Vækstforum juni 2007.
↓		
Forprojekt Del 1 <i>August - december 2007</i>	Strategi- og analyseproces Sammensætning af ekspert-arbejdsgruppe Involvering af nationale og regionale eksperter Igangsættelse af projekt Valg af områder for udviklingsgrupper	Rapport - Styrker & tendenser indenfor fødevarerhvervet, analyse COWI 2007 Rapport - De tre ekspertpanelers vurdering af arbejdsgruppens forslag til indsatsområder. COWI Oktober 2007. Ekspertarbejdsgruppens afrapportering fra første del af forprojektet. Behandlet i Vækstforum december 2007
↓		
Forprojekt del 2 <i>Januar- juni 2008</i>	Konkretisering af indsatsområder Fastlægning af temaer og planlægning af initiativer Udarbejdelse af analyser Igangsættelse af projekt Etablering af regionalt fødevarerforum	Notat - Baggrund og rammer for udviklingsgrupper under fødevarsatsningen - 2. del af forprojekt. Region Midtjylland 2007. Rapport - Mikroproduktion. En foreløbig kortlægning af vækstlaget - Iværksætter og Innovation i den danske fødevarer sektor. Sall&Sall Rådgivning, maj 2008
↓		
Udarbejdelse af strategi og handlingsplan <i>Juli - oktober 2008</i>	Facilitering af dannelse af Innovationsnetværk Udarbejdelse af handlingsplan	Rapport - Analyse af innovationsordninger og -erfaringer inden for fødevarerområdet. Dansk Landbrugsrådgivning, Landscentret. August 2008. Rapport - Satsninger i Europa - Skåne, Wageningen, München og Finland. Institutet for Fødevarerstudier & Agroindustriel Udvikling - IFAU. August 2008
↓		
Udmøntning af handlingsplan <i>November 08 - december 2011</i>	<i>Handlingsplanen i Vækstforum</i> Udarbejdelse af ansøgningsmateriale og udbudsmateriale Indkaldelse af ansøgninger Gennemførelse af projekter	

Igangsatte projekter:

Vækst 2011 - Thyborøn Havn: Nordeuropas center for landing og omsætning af højkvalitets konsumfisk.
Operatør: Thyborøn Havn. 1. januar 2008 - 31. december 2008

Analyse af erhvervspotentialet i udvikling og produktion af fødevarer til storkøkkener.
Operatør: Silkeborg Tekniske Skole. 1.maj 2008 - 31.marts 2009

Involverede aktører ved udarbejdelsen af strategi og handlingsplan

Ekspertharbejdsgruppen/Styregruppen:

Niels Mikkelsen, Vækstforum, Formand Danish Crown, (formand)
Brian Thomsen, Dansk Akvakultur
Bodil Hjarvard, Landscentret (Innovationsgruppen)
Jan Bender, Iskilde (Identitetsgruppen)
Lars Esbjerg, Århus Universitet, Mapp-centret
Bolette Van Ingen Bro, VIFU
Peter Rasmussen, Århus Kommune
Rita Munk, Direktoratet for Fødevareerhverv
Steen Hartmand, NNF Holstebro
Hans Elbek Pedersen, Danisco A/S
Jacob Holm Nielsen, Aarhus Universitet
Alan Friis, Food DTU
Michael Stevns, Mejeriforeningen
Lisbeth Klode, Gourmet Vest/Smagen af Danmark
Elinor Bæk Thomsen, Region Midtjylland

(Ekspertharbejdsgruppen fungerede som styregruppe i forprojektets del 2)

Deltagere i fødevareresatsningens udviklingsgrupper:

Udviklingsgruppen for Ny Fødevareidentitet

Gustaf Bock, Dansk Landbrugsrådgivning, Landscentret
Jan Bender, Iskilde Aps
Lars Visbech Sørensen, Agro Business Park
Kirsti Storringgaard; VIFU
Per Mandrup, Maaltidskonsulenterne/Kokkelandsholdet.
Allan Friis, lektor FoodDTU.

Udviklingsgruppen for Fremtidens økologiske fødevarer

Niels Nørskov, Dansk Landbrugsrådgivning, Landcentret
Thomas Hartung, Aarstiderne
Paul Holmbeck, Økologisk Landsforening
Kjeld Berthelsen, Designskolen
Lars Frederiksen, Woodshade Organics
Villy Larsen, Danske Akvakultur
Kristian Herget, Den Økologiske Landbrugsskole på Kalø
Lars Elsgaard, FØJO

Udviklingsgruppen for Åben Innovation og Vidensamarbejde

John Thøgersen, MAPP-centret
Jane Clemensen, Innovationschef, Alexandra Instituttet
Bodil Hjarvard, Forskningskoordinator, Dansk Landbrugsrådgivning, Landscentret
Trine Bundgaard Have, Horsens Kommune
Grith Mortensen, Forskningskonsulent, Mejeriforeningen
Gunhild Brynning, Projektleder, Videncenter for Fødevareudvikling (VIFU)
René Damkjer, Direktør, Agrotech
Peter Rasmussen, Udviklingskonsulent, Århus Kommune

Udviklingsgruppen for Teknologiuudvikling i produktionssystemer, produkter og forsyning

Greta Jakobsen, Højmarklaboratoriet

Kirsten Klitgaard, Planteproduktion hos Dansk Landbrugsrådgivning, Landscentret

Kaare Michelsen, Dansk Akvakultur

Jacob Holm Nielsen, Institut for Råvarekvalitet, Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet, Aarhus Universitet

Carsten Nøkleby, Sesam Food

Leif Schauser, NanoFOOD/iNANO

Joachim Scholderer, MAPP-centeret, Aarhus Universitet

Hasse Vinter, AgroTech

Søren Rahbek Østergaard, Teknologisk Institut

Ekspertpaneler:

Følgende personer har vurderet ekspertarbejdsgruppens forslag til indsatsområder gennem en elektronisk spørgeskemaundersøgelse.

Panel: Nationale eksperter

Erik Fog, Dansk Landbrugsrådgivning

Carl Åge Pedersen, Dansk Landbrugsrådgivning

Just Jensen, Aarhus Universitet

Karsten Nielsen, AarhusKarlshamn

Margrethe Terkelsen, AU, Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet

Jan Stagsted AU, Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet

Birte Lindstrøm Nielsen AU, Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet

Anette Kistrup Thybo AU, Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet

Flemming Vang Sparsø, Danisco

Charlotte Poulsen, Danisco

Anders Klöcker, Danmarks Eksportråd/Den danske ambassade i Washington

Per Bovbjerg Pedersen, Danmarks Fiskeriundersøgelser

Karl Iver Dahl Madsen, Dansk Hydraulisk Institut

Mads Randbøll Wolff, Direktoratet for FødevareErhverv

Alan Friis, DTU/Levnedsmiddel centeret

Laurids Mortensen, EUC-Nordvest

Ulla Blicher-Mathiesen, FødevareIndustrien

Mogens Schou, Fødevareministeriet

Susanne Harder Gabrielsen, Fødevareministeriet

Peter Bernt Jensen, Fødevareministeriet

Tomas Vedsman Gemba Innovation

Gretha Jacobsen Højmarkslaboratoriet og Marinova

Stine Rasmussen, Horesta

Ove Poulsen, Ingeniørhøjskolen

Knud Thybirk, Konsulent Landbo øst

Morten Prisholm, Konsulent småøerne

Lene Toft Madsen, Landbrugsraadet

Morten Andersen Linnet, Landbrugsraadet

Mette Gravesen, Landscentret

Klaus G. Grunert MAPP, Handelshøjskolen, Århus Universitet

Hans Skytte MAPP, Handelshøjskolen, Århus Universitet

Joachim Scholderer MAPP, Handelshøjskolen, Århus Universitet

Kristina Risom Jespersen MAPP, Handelshøjskolen, Århus Universitet
Helle Alsted Søndergaard MAPP, Handelshøjskolen, Århus Universitet
Leif Schauser, NanoFood
Paul Holmbeck, Økologisk Landsforening
Maria Olofsdotter, Øresund Food Network
Søren Rahbek Østergaard, Teknologisk Institut
Anne-Maria Hansen, Teknologisk Institut
Bo Frølund, Teknologisk Institut
Georg Julin, Tidligere Fødevarerambassadør
Anette Toft, Landbrugsraadet
Søren Clausen, Danmarks Fiskehandlerforening
Olav Rasmussen, Dansk Landbrugs Rådgivningscenter
Frank Bennetzen, Dansk Landbrugsrådgivning
Jan Kjær Madsen, Dansk Landbrugsrådgivning
Klaus Bergulf, Dansk Landbrugsrådgivning
Ole Vindfeldt, 365°
Jørn Hodal, Det Danske Seafood Center
Grith Mortensen, Mejeriforeningen
Torben Kronborg Pihl, Region Nordjylland, Perikum
Lis Nielsen, Dianova
Henrik C. Wegener, Fødevarerinstitutionen
Lise Munk Plum, Rigshospitalet
Susanne Gjedsted Büge, Københavns Universitet

Panel: Regionale eksperter

Kristian Brandt, Bent Brandt A/S
Charles Kastberg Christensen, DayCatch
Lisbeth Toft, Fiskehuset I Thisted
Leif Herløv, LandboØst
Michael Spottag, Langenæs Bageri
Poul Agger, Naturlig Foods
Peter Dreyer, Seismonaut
Carsten Nøkleby, SesamFood
Jørgen Danielsen, Systemfrugt
Anette Frølund, W. Oschätchen Aarhus
Erik Højsholt, Handelshøjskolen, Aarhus
Hanne Greisen, Skive Turist/Erhvervskontor
Fur Bryghus, Fur Bryghus
Jens Krogh, Region Midtjylland, Center for Folkesundhed
Kim Toft Andersen, Foodture
Lars Visbeck Sørensen, Agro Business Park
Leif Gade, Landbomidt
Andreas Bjerregaard, Vest jysk Landboforening
Niels Nørskov, Dansk Landbrugsrådgivning